

44. LETAMINI IN DOMINO, ET EXULTATE, JUSTI, ET GLORIAMINI, OMNES RECTI CORDE.

Sicut in principio beatos dicit justos, ita nunc in fine eosdem hortatur ad letitiam, quæ est etiam quasi ex obliquo exhortatio ad perseverandum in justitia, ut perseverare possint in letitia. «Letamini in Domino, et exultate, justi,» id est, magram habetis, o justè, materiam gaudendi et exultandi, sed «in Domino,» qui vobis est causa tantorum bonorum, quibus affuitis: non est cur tristimini ob temporalia detrimenta, pro quibus rependatur vobis in æternitate mensura bona, conferta, coagitata, et superfluens, et hic interim spiritualis consolatio non vos deseret. «Et gloriamini, omnes recti corde;» idem aliis verbis repetitur. Nam gloriarì, hoc loco, non est offerre seipsum laudibus, ut sonat vox latina, sed est jubilate, ut sonat vox hebræa וְהִרְנִינּוּ *veharninu*, id est, cum letitia laudare Deum, et non semel in Scripturis gloriarì accipitur pro *letari et exultare*,

PSALMUS XXXIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Psalmus David.*

1. Exultate, justi, in Domino: rectos decet collaudatio.
2. Confitemini Domino in cithara: in psalterio decem chordarum psallite illi.
3. Cantate ei canticum novum: bene psallite ei in vociferatione.
4. Quia rectum est verbum Domini, et omnia opera ejus in fide.
5. Diligit misericordiam et judicium: misericordia Domini plena est terra.
6. Verbo Domini cæli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum.
7. Congregans sicut in utre aquas maris, ponens in thesauris abyssos.
8. Timeat Dominum omnis terra: ab eo autem commoveantur omnes inhabitantes orbem.
9. Quoniam ipse dixit, et facta sunt; ipse mandavit, et creata sunt.
10. Dominus dissipat consilia gentium; reprobat autem cogitationes populorum, et reprobat consilia principum.
11. Consilium autem Domini in æternum manet, cogitationes cordis ejus in generatione et generationem.
12. Beata gens, cujus est Dominus Deus ejus: populus, quem elegit in hæreditatem sibi.

ut cum dicit Apostolus *ad Rom. v.*: «Sed et gloriamur in tribulationibus.» Verbum quod proprie significat in hebræo *gloriarì*, habetur *Psalm. II.* in principio: «Quid gloriaris in malitia?» Hoc autem loco non est idem verbum, sed aliud, quod significat *jubilare*. Per *rectos corde*, intelligimus justos; nam ex rectitudine cordis oritur rectitudo verborum et operum: illi autem sunt justì, quorum corda, voces et opera, conformia sunt rectissimæ regulæ, quæ est lex divina: ex qua rectitudine fit, ut Deus placeat homini, et homo placeat Deo; et quidquid tandem volente, vel permitte Deo accidat homini, sequo animo accipietur; atque ita sit in corde non solum justitia, sed etiam «pax et gaudium in Spiritu Sancto,» id est regnum Dei, ut Apostolus interpretatur *Rom. xiv.*; prout rectissime David ait: «Beati quorum remissæ sunt iniquitates,» etc.; et: «Letamini in Domino, et exultate, justi,» etc., quia soli justì sunt beati, et vero solidoque gaudio perfuuntur.

V. s. II.

- Laudate, justì, Dominum: rectos decet laudatio [al. *collaudatio*].
- Confitemini Domino in cithara: in psalterio decachordo psallite [al. *cantate*] ei.
- Cantate ei canticum novum: bene psallite in jubilo:
- Quia rectum est verbum Domini, et omne opus ejus in fide.
- Diligit justitiam et judicium: misericordia Domini plena est terra.
- In [al. *tac. in*] verbo Domini cæli facti sunt: et spiritu oris ejus omnis ornatus eorum.
- Congregans quasi in utre aquas maris: ponens in thesauris abyssos.
- Timeat Dominum [al. *a Domino*] omnis terra: ipsum formident universi habitatores orbis.
- Quia ipse dixit, et factus est: ipso præcipiente, stetit.
- Dominus solvit consilium gentium: irritas fecit cogitationes populorum.
- Consilium Domini in æternum stabit: cogitationes cordis ejus in generatione et generationem.
- Beata gens, cujus Dominus Deus ejus, populus quem elegit in hæreditatem sibi.

13. De celo respexit Dominus: vidit omnes filios hominum.
14. De preparato habitaculo suo respexit super omnes qui habitant terram.
15. Qui finxit sigillatim corda eorum: qui intelligit omnia opera eorum.
16. Non salvatur rex per multam virtutem, et gigas non salvabitur in multitudine virtutis suæ.
17. Fallax equus ad salutem, in abundantia vim virtutis suæ non salvabitur.
18. Ecce oculi Domini super metuentes eum, et in eis qui sperant super misericordia ejus:
19. Ut eruat a morte animas eorum, et alat eos in fame.
20. Anima nostra sustinet Dominum; quoniam adiutor et protector noster est.
21. Quia in eo latabitur cor nostrum, et in nomine sancto ejus speravimus.
22. Fiat misericordia tua, Domine, super nos, quemadmodum speravimus in te.

De celo prospexit Dominus: vidit omnes filios Adam.

De firmissima sede sua prospexit ad universos habitatores terræ.

Fingens pariter cor eorum: intelligens omnia opera eorum.

Non salvabitur rex in multitudine exercitus, nec fortis liberabitur in multiplicatione virtutis.

Fallax equus ad salutem, et in multitudine roboris sui non salvabitur.

Ecce oculus Domini super timentes eum, ad [al. *et*] expectantes misericordiam ejus.

Ut eruat a morte animas eorum, et vivificet eos in fame.

Anima nostra expectavit Dominum: auxilium nostrum et clypeus noster est.

In ipso enim latabitur cor nostrum: quia in nomine sancto ejus speravimus.

Sit misericordia tua, Domine, super nos, sicut expectavimus te.

Argumentum. — Hymnus est qui celebrat laudes Jovæ. Principio poeta pios homines hortatur ad Jovam laudibus celebrandam, vers. 1-3; Jovæ enim est benignus et justus, creator ac dominus totius mundi: felicem populum cui is Deus præsidet, vers. 4-12; postea de ejusdem providentia specialius tractat, tum in genus humanum universum, tum in suum populum, vers. 13-19; deique tam sibi, tum pio Israelitarum populo bona obtentura esse ex Dei bonitate sperat explicat. Hinc strophe quatuor. Observa quam accurate sibi invicem respondent vers. 6-9 et 13-16, 10-11 et 16-17, 12 et 18 seq. Est hic Psalmus ita planus per se, ut prorsus supervacaneum videatur, auctorem atque occasionem illius propriam querere.

1. Jubilate, justì, in Jovæ, rectos decet laudatio.
2. Celebrate Jovam cum cithara, cum lyra decachorda canite ei.
3. Canite ei canticum novum, bene pulsate *fides* cum clangore.
4. Nam rectum (non fallax) est verbum Jovæ, et omne opus ejus in veritate (fidem).
5. Diligit justitiam et judicium (jus), gratia (benignitate) Jovæ plena est terra.
6. Verbo Jovæ cæli facti sunt, et spiritu oris ejus omnis eorum exercitus (astra et stellæ, *Gen. II, 4*).
7. Colligit, ut acervum, aquas maris; reponit in receptaculis fluctus (propr. *abyssos*).
8. Timeat Jovam omnis terra, reveantur eum omnes incolæ orbis.
9. Nam ipse dixit, et factum est; ipse jussit, et exstitit.
10. Jovæ frangit consilium gentium, dissipat cogitationes populorum.

11. Consilium autem Jovæ in æternum stat,
cogitationes cordis ejus stant in generationem et generationem.
12. Beata gens cujus Jova Deus est,
beatus populus, quem elegit sibi in hæreditatem.
13. De cælis spectat Jova,
videt omnes filios hominis.
14. E loco habitationis suæ prospicit
in omnes incolas terræ :
15. Is qui fingit omnium pariter corda,
qui attendit ad omnia opera eorum.
16. Neque rex salvatur multitudine roboris (gall. *forces*),
neque potens (heros) eripitur multitudine fortitudinis.
17. Fallax (propr. *falsitas*) ad salutem est equus,
et multitudine roboris sui non faciet elabi.
18. En! oculus Jovæ directus est ad timentes (colentes) eum,
ad expectantes gratiam ejus :
19. Ut eruat a morte animas eorum,
ut vivos servet eos in fame.
20. Anima nostra exspectat Jovam;
auxilium nostrum et clypeus noster is est.
21. Nam in eo (propter eum) lætatur cor nostrum,
nam in nomine sancto ejus confidimus.
22. Sit gratia (benignitas) tua, Jova, super nos,
quemadmodum in te speramus.

NOTE.

Vers. 1. Recti καὶ ἱσχυροὶ dicuntur Israelite. — Vers. 2. Cithara, hebr. *kimor*, harpæ genus, quam plectro pulsabant. Lyra, hebr. *nebel*, propr. *uter*, quia utris figuram habebat, pulsabatur digitis. Alii hebr. *hasor* pro instrumento musico habent, ita a *nebel* differenti, ut hoc duodecim, illud decem chordis instructum fuerit: *hasor enim propr. decem* significat. — Vers. 3. *Novum*, ob nova beneficia recens compositum. Maurer: non adhuc auditum. *Clamore*, puta tubæ, ait Maurer; melius Ewaldus: cum populi exclamantis *vociferatione*, gr. ἀλαλαγῆς: conf. Ps. xxvii, 6. — Vers. 5-6. Deus est justus, bonus et potens: confidant pii. — Vers. 7. Pro ut *acervum* (conf. Gen. i, 9), id est, in unum locum, veteres omnes legerunt *nod*, redduntque in *utrem*, non male. *Receptacula* dicuntur terræ voragine, maris profunda. — Vers. 12. *Hæreditatem*, i. e. sibi proprium, præcipua cura sua dignum esse voluit. — Vers. 13. Dixit, quanta sit Jovæ potentia, nunc ad illius scientiam et providentiam transit. — Vers. 15. *Fingit*, ideoque ea penitus perspicit. — Vers. 20. *Exspectat*. Juxta Maurer, *chukah* oritur a rad. arab. significante *adstrinxit*, velut funem; hinc translatum ad animum *intendere animum, intentum esse expectatione, expectare*. — Vers. 21. *Nomine*. Maurer: divina ejus potentia et benignitate; Rosenmullerus: *nomen* metonymice pro nominato collocatur.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXXII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David.

Hic Psalmus caret titulo apud Hebræos. Illud autem, *Psalmus David*, positum est a Septuaginta Interpretibus, qui tamen disertis verbis admonuerunt, nullum se titulum in hebraicis codicibus reperisse. Argumentum Psalmi est, exhortatio ad justos homines, ut Deum laudent, ob ejus maximam potentiam, providentiam et bonitatem: hortatur autem justos, tum quia non est speciosa laus in ore peccatoris; tum quia potentia, providentia et bonitas Dei ipsis potissimum justis utilissima est.

EXPLICATIO PSALMI.

1. EXULTATE, JUSTI, IN DOMINO, RECTOS DECET COLLAUDATIO.

Exultatio, quæ hic ponitur, significat laudem cum lætitia. S. Hieronymus vertit: *Laudate, justi, Dominum*; sed vox hebræa יָרְנְנוּ *ranerenu* utrumque significat; ideo planus sensus est: *Laudate cum exultatione*, id est, laudate non invitati, non tristes, non negligenter, sed ex magno affectu, jubilantes, exultantes in cordibus vestris; laudate Dominum non solum animo, sed etiam voce. Reddit rationem cum addit: « Rectos decet collaudatio, » quasi dicat: Vos justos invito potissimum ad laudandum Deum, quia vobis potissimum convenit laudare Deum. Per *rectos* intelligit justos, ut etiam diximus in fine Psalmi superioris. Sed congruit hoc loco, ut justii dicantur *recti*, quia rectis placet Deus, qui est ipsa rectitudo, et quod placet libenter laudatur. Distortis non placet Deus, cujus opera et judicia rectissima sunt, et ideo non quadrant voluntatibus iniquorum: inde iniqui et distorti non libenter Deum laudant, sed reprehendunt et blasphemant. Pro verbo *dezet*, in hebræo est nomen נָחַם *navah*, *speciosa*, et sensus est: in ore rectorum speciosa est laus Dei; atque hæc allusit Ecclesiasticus cap. xv, cum ait: « Non est speciosa laus in ore peccatoris. » Pro voce *collaudatio*, in hebræo est תְּהִלָּה *thehillah*, et in græco, αἴνεσις, *laus*; sed latinus interpres posuit *collaudationem*, ut significaret debere justos non solum sigillatim, sed etiam conjunctim laudare Deum.

2. CONFITEMINI DOMINO IN CITHARA, IN PSALTERIO DECEM CHORDARUM PSALLITE ILLI.

Hortatur rursus justos, ut confiteantur Domino confessionem laudis, non solum voce, sed etiam instrumentis musicis, quæ erant in usu illius gentis. Mystice autem significatur, ut Deum laudemus non solum verbis, sed etiam operibus, ac præsertim perfecta observatione decalogi significati per psalterium decem chordarum, ut « videntes cæteri homines opera nostra bona glori-

ficient in aeternum nostrum, qui in cælis est, » Matth. vi. Notant hoc loco Basilii et Augustinus citharam resonare ex parte inferiore, psalterium ex parte superiore. Unde colligitur Deum esse laudandum ex cognitione Dei, quæ habetur ex creaturis: unde existit sonus citharæ; et ex ea quæ habetur ex revelatione divina in Scripturis sanctis: ut ite existit sonus Psalterii.

3. CANTATE ET CANTICUM NOVUM, BENE PSALLITE ET IN VOCIFERATIONE.

Conjungit quasi per epilogum, quæ dixera in duobus versiculis superioribus. Dixerat, ut voce laudaremus et instrumentis psalleremus: utrumque conjungit, et monet ut omnia accurate et diligenter fiant. « Cantate et canticum novum; » hoc pertinet ad illud: « Exultate in Domino, » etc. Jubet autem ut exultantes laudemus Deum canticum aliquo non usitato et veteri, sed recens composito accommodate ad rem præsentem. « Bene psallite in vociferatione, » pertinet ad id quod subjunctum est: « Confitemini in cithara, » etc., et jubet ut hoc ipsum bene et accurate fiat, et non frigide, ac summissa voce, sed magno cum sonitu, quo magnitudo affectus significetur. Itaque illud, in *vociferatione*, non debet referri ad voces humanas, sed ad voces instrumentorum musicorum. S. Hieronymus vertit, in *jubilo*, et S. Augustinus legit, in *jubilatione*. Vox hebræa תְּרוּעָה *teruah* significat *jubilationem*; vox græca ἀλαλαγῆς *gemmatum clamorem*. Recte monet SS. Patres Basilii et Augustinus canticum novum opponi canticum veteri. Canticum vetus est, quod solet canere homo vetus, qui « natus ex carne caro est, » et terrena sapit, ac in terrenis delectatur, et hic Deum laudat, cum bona temporalia ab eo recipit: at canticum novum canit homo novus, qui renovatus spiritu mentis suæ, celestia sapit, et in æternis delectatur, et Deum semper laudat, etiam cum flagellatur, quia novit illa etiam cooperari in bonum. Sic etiam per illud: *Bene psallite et in vociferatione*, admonemur dum psallimus,

bene facere hoc divinum opus, attente, devote, magno cum affectu et cordis júbilo. S. Benedictus in regula sua monet psalmodiam esse opus Dei, et ideo ceteris omnibus operibus antependendam. Et S. Bernardus, serm. 47 in *Cantica*: Vos, inquit, moneo, dilectissimi, pure semper ac strenue divinis interesse laudibus. Strenue quidem, ut sicut reverenter, ita et alacriter Domino assistatis, non pigri, non somnolenti, non oesitantes, non parcentes vocibus, non praecedentes verba dimidia, non integra transilientes, non fractis et remissis vocibus muliebri quidquam balba de nare sonantes, sed virili, ut dignum est, et sonitu et affectu voces Sancti Spiritus deponentes.

4. QUA RECTUM EST VERBUM DOMINI, ET OMNIA OPERA EJUS IN FIDE.

Incipit explicare rationes, cur Deus sit tanto affectu laudandus, quae sumuntur, ut diximus, a bonitate, potentia et sapientia ejus. De bonitate dicit: « Rectum est verbum Domini, et omnia opera ejus in fide, » id est, quia verba et facta Domini justissima, fidelissima et sanctissima sunt. Hoc est quod *Psalm.* cxlv, aliis verbis dicitur: « Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis. » Verbum Domini intelligitur mandatum, prohibitio, promissio, comminatio, et haec omnia rectissima et fidelissima sunt: nihil enim jubet Deus nisi bonum, nihil prohibet nisi malum, et quod promittit, vel comminatur, fidelissime praestat. Ideo « rectum est verbum Domini, et fidelis Dominus in omnibus verbis suis, » *Psalm.* cxxiv. Opera vero Domini verbis conformia sunt: ideo dicuntur esse *in fide*, id est fidelia, justa, sancta, et dicitur Deus sanctus in omnibus operibus suis. S. Basiliius, et S. Augustinus in commentario hujus Psalmi, per fidem intelligunt hoc loco fidem catholicam, et exponunt, opera Dei dici esse *in fide*, quia ex operibus Dei, ut ex fabrica caeli et terrae inspecta, homines moventur ad fidem, ut videlicet credant in Deum opificem tanti operis; vel dicunt opera Dei omnia esse *in fide*, quia omnia opera bona, quae Deo placent, sunt in fide tanquam in semine, vel radice: non enim placent Deo quae sunt ante fidem, sed quae nascuntur ex fide. Ambae sunt pie, veraeque sententiae; sed non videntur litterales explanationes.

5. DILIGIT MISERICORDIAM ET JUDICIUM: MISERICORDIA DOMINI PLENA EST TERRA.

Sanctitas verborum et operum Domini nascitur ex sanctitate voluntatis: « Deus enim diligit misericordiam et judicium, » id est, amat primum largiri dona gratiae suae, et postea secundum opera uniuscujusque reddere praemia, vel supplicia, atque ita omnes vias Domini misericordia et veritas. In hebraeo habetur: *Diligit justitiam et judicium*; sed Septuaginta Interpretes, scientes confundi duas illas voces, צדק et דין, id est,

justitiam et misericordiam, saepe vertunt *justitiam*, ubi legunt *chesed*; et aliquando (ut hoc loco) vertunt *misericordiam*, ubi legunt *tsedek*; quod si interpretari velimus verbum hebraicum ut sonat, dicendum erit in prima parte versiculi declarari bonitatem voluntatis divinae ex parte justitiae; in altera parte, nimirum « misericordia Domini plena est terra, » declarari eandem bonitatem ex parte misericordiae. Sed juxta nostram lectionem dicendum est in prima parte declarari bonitatem ex parte misericordiae et justitiae, in secunda doceri misericordiam latius patere quam justitiam, et esse, ut alibi dicitur *Psalm.* cxviii: « Super omnia opera ejus; » nam ad misericordiam pertinet tollere miseriam et defectum: nihil autem est quod non indigeat misericordia Dei, cum omnia omnino creata defectum aliquem patiantur. Sed res corruptibiles, quae sunt infra lunam, tanto plures et majores defectus patiuntur, quam res incorruptibiles, quae supra lunam, ut respectu corruptibilium non videntur incorruptibilia ullum habere defectum; ideo dicit Propheta: « Misericordia Domini plena est terra: » nam per terram intelliguntur omnia corruptibilia; terra enim sedes est non solum hominum mortalium, et animalium terrestrium, et omnium plantarum, sed etiam piscium et avium: quamvis enim aves volitent in aere, et pisces perambulent semitas maris, tamen et illae et isti quiescunt in terra. Porro omnia corruptibilia egent multiplici misericordia Dei, creante, conservante, movente, nutriente, reparante. Sed homines mortales, praeter ista omnia, egent misericordia praeveniens, comitante, subsequente, indulgentis peccata, armante contra demones, dirigente, protegente, etc. Itaque rectissime dicitur: « Misericordia Domini plena est terra. » Hoc loco illud etiam considerandum est, misericordiam perfectam, ad quam pertinet tollere omnes defectus, esse propriam solius Dei, quia non potest tollere omnes defectus, nisi qui caret omni defectu, ac per hoc est infinite perfectionis actus purus, aeternus, omnipotens; itaque recte Ecclesia canit: « Deus, cui proprium est misereri. »

6. VERBO DOMINI CAELI FIRMATI SUNT, ET SPIRITU ORIS EJUS OMNIS VIRTUS EORUM.

Transit a laude bonitatis ad laudem potentiae, cujus primarius, et maxime conspicuus effectus, est fabrica caeli. Angel autem potentiam Dei, quod tantam molem non solum fecit, sed sine labore, sine mora, emporis, sine ministris, sine machinis, solo verbo fecit, et eis aeternam stabilitatem attribuit. Alludit autem Propheta ad creationem mundi, quae describitur in cap. 1 *Genes*, per ea verba: « Dixit Deus: Fiat firmamentum, et factum est firmamentum, et vocavit firmamentum caelum. » In hebraeo habetur, verbo *Domini caeli facti sunt*; sed interpretes verterunt, *firmati sunt*, ut declararent caelos factos esse incorrupti-

biles. Quod sequitur, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum, posset videri repetitio quadam. Nam verbum et spiritus oris idem fore sunt, et firmatas caelorum et virtus caelorum pro eodem accipi posset, nisi in hebraeo esset vox צבאות, quae significat exercitus eorum, sive ornatus eorum, ut verit S. Hieronymus. Septuaginta Interpretes pro eodem accipiunt virtutem et exercitum, quia revera exercitus militum est virtus, id est, potentia et robor principis. Per virtutem, sive exercitum, sive ornatum caeli intelliguntur stellae, quae sunt veluti castrorum caelestium acies ordinatae, et simul mirifice caelum ornant, et virtutes suas variosque influxus in haec inferiora diffundunt. Quamvis autem per verbum *Domini*, et spiritum oris ejus, possit imperium Domini simpliciter accipi, tamen sine dubio Spiritus Sanctus insinuat voluit per haec verba mysterium sanctissimae Trinitatis, quod tempore novi Testamenti revelandum erat. Neque movere nos debet, quod videatur Propheta creationem caeli tribuere Verbo, et creationem stellarum Spiritui Sancto, quasi Dominus Pater per Verbum caelos fecerit, per Spiritum Sanctum stellas. Nam propter unitatem essentiae, quae est virtus operatrix, indivisa sunt opera Trinitatis; et ideo cum dicitur Deus Pater per Verbum creasse caelos, intelligitur non sine Spiritu Sancto id fecisse: cum dicitur virtus, sive exercitus caelorum esse a Spiritu oris Domini, intelligitur esse etiam a Verbo, quod ab ejusdem Patris ore procedit, et a quo Verbo Spiritus ipse procedit.

7. CONGREGANS SICUT IN UTRE AQUAS MARIS, FONENS IN THESAURIS ABYSSOS.

Pergit explicare potentiam Dei, qui non solum caelos et stellas Verbo fecit, sed etiam ea facilitate operiebant undique terram, coegit in loca inferiora et profundiora terrae, quae facilitate implet homo utrum unum aqua, vel recoadit pecunias in arca, vel loculis. « Congregans sicut in utre aquas maris, » id est, congregans est, sive congregat Deus aquas maris in locum unum, ac si utrem impleat, id est, facile, nulloque negotio. Idem reperitur sequentibus verbis: « Pons in thesauris abyssos, » id est, ponit Deus abyssos, multitudinem videlicet, et profunditatem aquarum, quae erant super terram, et pertingebant usque ad caelum; ponit, inquam, omnem illam aquarum immensitatem in angustis terrae cavernis, ac si reconderet pecunias in thesauris. Abyssum esse aquarum multitudinem, quae initio creationis erat super terram, perspicuum est ex cap. 1 *Genes*: « Et tenebrae erant super faciem abyssi. » Per thesauris, significatur aliquando copia rerum pretiosarum, auri, argenti, lapidum pretiosorum, ut eo loco: « Simile est regnum caelorum thesauro abscondito in agro; » aliquando significatur per thesaurum, locus ejusmodi rerum pretiosarum, ut arca, vel loculi, ut in verbis illis: « Omnis

scriba doctus in regno caelorum profert de thesauro suo nova et vetera, » *Math.* xiii; et de Magis legimus: « Apertis thesauris suis obstruunt ei munera, aurum, ibi, et myrrham. » In hac posteriore significatione accipitur hoc loco thesaurus. Dicit autem propheta in tempore praesenti congregans et ponens, cum tamen ab initio haec facta sint, quia Deus ita semper conservat, quod initio fecit, ut vere dici possit semper id facere. In hebraeo pro utre, habetur *קנין*, quod *acervum* significat; sed Septuaginta et S. Hieronymus legerunt *קנין* *nod*, quod *utrem* significat. Et haec est verior lectio, et melius explicat congregationem aquarum in locum unum, id est, in cavernas terrae, quae Propheta significare volebat. In hebraeo et graeco dicitur propositio *in*, et legitur: *Congregans sicut utrem aquas maris*; sed omnino subintelligitur, et recte habet nostra editio, *sicut in utre*. Et non deest olim graeca exemplaria quae habent, *in utrem*, ut notat S. Basiliius; et S. Augustinus semper legit *in utrem*. Qui legunt, *sicut utrem*, existimant significari nubes quae intumescunt sicut utres, et postquam effuderint, delumescunt: sed litteralis sensus est is, quem supra posuimus.

8. TIMEAT DOMINUM OMNIS TERRA: AB EO AUTEM COMMOVEANTUR OMNES INHABITANTES ORBEM.

Ex his quae dicta sunt de potentia Dei, occasioe accepta, David hortatur homines, ut Deum timeant, ejusque mandata praeparari formident. « Timeat igitur, inquit, omnis terra Dominum » tantae potentiae et majestatis; et mox explicat idipsum, dicens: « Omnes inhabitantes orbem (hoc est omnis terra) commoveantur, » id est, contremiscant, ab eo Domino videlicet aliquid jubente.

9. QUONIAM IPSE DIXIT, ET FACTA SUNT, IPSE MANDAVIT, ET CREATA SUNT.

« Quoniam ipse dixit, et facta sunt, ipse mandavit, et creata sunt. » Optima ratio, cur solus Deus timeendus sit, quia videlicet quidquid est extra Deum nihil nobis nocere potest, nisi Deus permiserit; et contra, nihil est extra Deum, quod nos ab ejus ira defendere possit: omnia enim ab ejus nutu dependunt, a quo habent, ut sint. Ratio autem, cur Deus omnia fecerit verbo, est, quia verbum ejus plenum est potestate et auctoritate, ita ut sit mandatum a quo imperium, cui nihil resistit: ideo adjungit: « Ipse mandavit, et creata sunt. » In hebraeo haec utrumque ad verbum, *וידבר ויהי*, ipse dixit et facta, ipse mandavit et stetit. Sed sensus est idem; significant enim verba hebraica: « ipse dixit, » et omnis creatura facta est; « ipse mandavit, » et omnis creatura existere coepit.

10. DOMINUS DISSIPAT CONSILIA GENTIUM: REPROBAT AUTEM COGITATIONES POPULORUM, ET REPROBAT CONSILIA PRINCIPUM.

Venit tandem Propheta ad sapientiam, ut ostendat

dat omni ex parte Deum esse laudandum : « Dominus dissipat consilia gentium, » id est, ita supereminet sapientia Dei supra omnem omnium hominum sapientiam, ut quidquid homines consiliando deliberant, quamvis consilia eorum sapientissima et prudentissima videantur, Deus in momento infatuare dissolvit, irritum facere possit. Idem repetitur sequentibus verbis, cum dicitur : « Reprobatur autem cogitationes populorum, » id est, Deus reprobat tanquam stultas cogitationes populorum omnium : nec solum populorum, sed etiam ipsorum principum, qui consilia in omni doctrinarum genere abundant, consilia, deliberationesque, ut plane insipientes et inutiles reprobat. Et vere mirabilis est sapientia Dei, quae sapientes in astutia sua comprehendit, et ineffabili ratione ita nonnunquam consilia illorum infatuit, ut quae utilissima sibi esse judicant, et perniciem et interitum illis adferant. In hebraeo non habetur illud, et *reprobat consilia principum* : fortasse excidit injuria temporum, vel incuria librarium.

11. CONSILIUM AUTEM DOMINI IN AETERNUM MANET, COGITATIONES CORDIS EJUS IN GENERATIONE ET GENERATIONE.

Dominus quidem inscrutabili sapientia sua dissolvit humana consilia, ut finem sibi propositum non assequatur. Contra autem, humana prudentia nihil omnino potest adversus consilium Dei : quidquid enim semel decrevit Deus, stabile in aeternum erit. « Omne consilium meum stabit, et omnis voluntas mea fiet, dicit Dominus, » *Isai. xlv.* Non est autem consilium Dei consultatio quaedam praecedens electionem; neque sunt in Deo multae cogitationes, sed unico et simplicissimo actu ab aeternitate decrevit Deus, quidquid unquam facturum est. Sed Scriptura accommodat se nostrae imbecillitati nostrisque verbis utitur, ideo dicit : « Consilium Domini in aeternum manet, » id est, quod Deus quasi consultando decrevit, nullo modo dissolvi potest, nec impediri quominus executioni mandetur. Idem repetitur aliis verbis, cum dicitur : « Cogitationes cordis ejus in generatione et generationem, » id est, quae Dominus cogitavit facere, nullo tempore impediuntur, sed fient prorsus eo modo, quo ipse fieri voluit. Nec tamen ita se accommodat Scriptura nostrae infirmitati, ut non sit veritas in ejus verbis : nam etiamsi non est in Deo consilium praecedens electionem, tamen est in Deo quidquid perfectionis reperitur in consilio, cognitio videlicet omnium mediorum ad assequendum finem utilium ; et quamvis in Deo una sit et simplicissima cogitatio, ea tamen equiparatur innumerabilibus cogitationibus, quas in se eminentissimo modo continet.

12. BEATA GENS, CUIUS EST DOMINUS DEUS EJUS, POPULUS QUEM ELEGIT IN HAEREDITATEM SIBI.

Ex his quae dicta sunt de potentia, sapientia et

bonitate Dei, colligit Propheta beatum esse populum, cujus Deus non est aliquid idolum inutile, sed ille potentissimus, sapientissimus, et optimus Dominus, cujus laudes explicate sunt ; tunc autem vere perfecteque felices, ac beati sumus, quando et nos magnus illum Dominum pro Deo habemus, et ipse pro peculiari suo populo habet ; ideo Propheta utrumque conjungit, cum dicit : « Beata gens, cujus est Dominus Deus ejus, » id est, beati sunt illi homines, qui pro Deo non agnoscent, nisi unum illum Dominum, « cujus verbo caeli firmati sunt, » etc. ; et simul : « Beatus populus, quem elegit Dominus in haereditatem sibi, » id est, beati sunt illi homines, quos ille idem magnus Dominus elegit in populum peculiarem, et quasi propriam possessionem et haereditatem. Sunt autem ista duo ita connexa, ut separari non possint ; illi enim soli Deum verum pro Deo suo habent, qui illum fide, et spe, et charitate colunt : illi autem soli Deum fide, et spe, et charitate colunt, quos ipse elegit in haereditatem sibi, quos per gratiam praedestinavit, vocavit, et justificavit. Vera prorsus est in imo corda recondenda sententia : nam quidquid homo habeat, etiamsi totum mundum lucretur, egenus et miser est, si Deo careat, qui solus totum animam suam replere potest ; et contra qui Deum habet, etiamsi aliis careat, beatus et dives est, quia in Deo sunt omnia. Praeterea, imago Dei est homo ; imaginis bonum, totaque perfectio est, exemplari suo simillimum esse : tunc autem vere similes Deo, ac per hoc beatissimi erimus, quando « videbitur eum sicuti est, » ut dicitur *1 Joan. iii* ; nam et ipse Deus ideo beatus est, quia videt se sicuti est : itaque qui Deum nunquam videbunt, semper Deo dissimiles, ac per hoc semper miserissimi erunt. Denique quidquid infra Deum est, vel est homine vilis, ut omnia corporalia ; vel par, ut angeli, quibus in resurrectione aequales erimus ; nihil autem nos perficere, felicesque ac beatos reddere potest, nisi quod est nobis melius atque perfectius : igitur illi soli vere beati sunt, qui adherent Deo, et unus spiritus fiunt cum eo, id est, qui diligunt Deum, et diliguntur a Deo, qui quidem hic interim spe beati sunt, sed repisa beati erunt, quando tam felici vinculo inhaerent Deo, ut ab eo excedere nulla ratione possint.

13. DE CAELO RESPEXIT DOMINUS, VIDIT OMNES FILIOS HOMINUM.

14. DE PREPARATO HABITACULO SVO RESEXIT SUPER OMNES, QUI HABITANT TERRAM.

Probat quod dixit, beatam esse gentem cujus Deus est Dominus ille, qui fecit caelum : probat autem ex eo, quod cum Dominus de caelo, tanquam altissima specula, videat homines, et cognoscat non posse ullum hominem propriis viribus salvum fieri, quamvis aliqui fortissimum aut potentissimum videatur ; tamen Deus oculo paterno peculiariter populum suum respicit, et illum

adjuvat ac salvat, ut merito dictum sit initio Psalmi : « Exultate, justi, in Domino. » At igitur : « De caelo respexit Dominus, vidit omnes filios hominum, » (sive, ut est in hebraeo, כָּנִי הִתְרַחֵם, *vidit omnes filios Adam*), id est, Dominus de caelo, a quo nihil occultari potest, non solum videt populum suum, sed videt omnes homines, et intelligit quid quisque possit. Idem vero significant verba sequentia : « De preparato habitaculo suo, » id est, de sede, quam sibi ipse paravit et stabilivit (nam « caelum caeli Domino, terram autem dedit filiis hominum, » ut est in *Psalm. cxiii*), « respexit » ac respicit omnes habitatores terrae. S. Hieronymus ex hebraeo vertit, *de firmissimo solo suo*, pro eo quod nos habemus, *de preparato habitaculo suo* : sed verba hebraica utranque significationem recipiunt.

15. QUI FINIXIT SINGILLATIM CORDA EORUM, QUI INTELLIGIT OMNIA OPERA EORUM.

Declarat Propheta Deum non vidisse de caelo filios hominum, eo modo, quo nos videmus ea quae sunt longe posita, confuso videlicet, et crasso modo ; sed vidisse distincte et subtilissime omnia opera eorum, id est, quid possint operari, vel operentur, vel mente, vel corpore. Itaque vidit omnes cogitationes, omnia desideria, omnia dicta, omnia facta, praeterita, praesentia et futura, omnium, et singulorum potissime, quia ipse « formavit corda singulorum, » id est, creavit animas singulorum hominum, ac per hoc etiam creavit corda, hoc est, mentes et voluntates, a quibus omnia hominum opera oriuntur : qui enim corda fingere potuit, idem sine dubio corda scrutari potest. In hebraeo habetur, *qui finxit כָּוֵן יִצְחָד*, id est *pariter, corda eorum* ; sed illud, *pariter*, non significat eodem tempore, ut Origenes et alii errantibus crederent. Nam S. Leo in epistola ad Turibium, christianensem episcopum, cap. x, docet fidem christianam habere, animas ante corpora non fuisse. Igitur illud, *pariter*, non refertur ad idem tempus, sed ad eundem auctorem ; ac si Propheta dixisset : Qui finxit omnia corda nullo excepto : non enim unum cor ipse formavit, alia vero aliis formanda reliquit, sed ipse pariter omnia, ipse unus finxit omnia. In graeco habetur *κατα πάντα*, id est *seorsim*, sive *solitarie* ; quod S. Basilium refert ad cordis puritatem et simplicitatem, ut sensus sit : qui finxit corda separata ab omni impuritate ; sive, ut Euthymius addit, separata ab aliorum animalium natura. Sed videtur rectius intellexisse antiquus latinus Interpres, qui vertit *singillatim*, id est, seorsim singula : id enim magis congruit cum lectione aebraica, et cum verbis sequentibus ; dicit enim Propheta Deum formasse omnia corda, ut inde colligat Deum intelligere omnia opera eorum ; haec autem ratio id requirit, ut Deus formaverit omnia, et singula corda, non ut separaverit ab impuritate, vel ab aliis anima-

libus. Ex hoc etiam loco colligitur illud dogma ecclesiasticum, quod videlicet Deus non creavit quasi in confuso omnes animas, cum creavit animam primi hominis, quasi in illa fuerint omnes, et ex illa fiant omnes, sicut revera tunc creavit quodam modo omnes homines, quia in uno erant omnes, et ex uno fiunt omnes, quantum ad generationem carnis ; sed creavit Deus singillatim omnes animas, non unan, ex alia, sed ipse singulas ex nihilo distincte ac separatim. Scio S. Augustinum, in *epist. 28*, non existimare, ex hoc loco solide probari creationem animarum, quia in *Psalm. l* dicitur : « Cor mundum creavit in me, Deus. » Sed responderi potest, in *Psalm. l* tractari de sanctificatione, non de naturali creatione : hunc autem locum requirere, ut verba proposita de naturali creatione intelligamus, cum inde colligatur Deum omnia corda scrutari, quia omnia ipse formavit.

16. NON SALVATUR REX PER MULTAM VIRTUTEM, ET GIGAS NON SALVABITUR IN MULTITUDINE VIRTUTIS SUAE.

Explicat quid viderit ille, qui omnia videt : videlicet hoc vidit, neminem propria virtute liberari posse a malis, quae nos circumstant, sed egere omnes misericordia Dei : ponit autem exemplum in iis, qui videntur maxime de suis viribus posse gloriari, quasi dicat : Vidit Deus quod « non salvatur rex per nullam virtutem, » id est, non sufficit regi ad propriam salutem, seu vitam tuendam, multa virtus, id est multa potentia, multus exercitus, multa vis pecuniarum. « Et gigas non salvabitur in multitudine virtutis suae, » id est, sicut regi non sufficit robur aliorum, qui illi serviunt, ita fortissimo viro non sufficit robur proprium. Non est in hebraeo nomen *gigantis* sed in genere nomen *robusti et fortis viri* ; sed Septuaginta Interpretes posuerunt nomen *gigantis*, quia illi solent esse fortissimi, et ceteris hominibus formidabiles, ut de gigante Goliath legimus in *lib. 1 Regum*, cap. xvii.

17. FALLAX EQUUS AD SALUTEM : IN ABUNDANTIA AUTEM VIRTUTIS SUAE NON SALVABITUR.

Tria sunt, quae possunt hominem eripere ab instanti periculo, vires aliene, ut custodie militares, vires propriae, velocitas equi ; ille, si resistendum sit ; ista, si fugiendum. Degenerat Psalmista, non sufficere duo priora ; nunc addit neque tertium sufficere, et habemus exemplum omnium in libris *Regum*. Saule enim regem non poterunt a nece defendere ingentes copiae militares ; Goliath gigantem robustissimum David puer occidit ; Joram filium Achab veloci curru fugientem, sagitta velocior interemit. « Fallax equus ad salutem, » id est, fallitur qui confidit salutem suam velocitatis eorum : velocitas enim illa multis modis impeditur, vel preveniri potest, ideoque fallax est. « In abundantia virtutis suae

non salvabitur, » id est, equus in virtute sua, qua abundat, vel si ea maxime abundet, quæ virtus in velocitate consistit, non salvabitur cum sessore suo, id est, neque se, neque sessorem a periculo liberabit. In hebræo habetur active, *non salvabit*, nimirum sessorem suum; sed idem verbum hebræum mutatis punctis fieri potest conjugationis passivæ: et eo modo legerunt Septuaginta Interpretes, *non salvetur* latinus secutus est. Et quidem lectio, *non salvetur*, quam habet S. Hieronymus, clarior est. Lectio vero nostræ editionis, *non salvabitur*, requirit ut subintelligatur aliquid, videlicet, non salvabitur cum sessore suo; neque enim dubium esse potest, quin de salute hominis potius, quam de salute equi hoc loco agatur. Porro quæ dicta sunt de salute corporali, multo magis intelligenda sunt de salute spirituali, ad quam obtinendam nemo sufficiens est, sine præveniente, comitante, et subsequente gratia Dei.

18. EGGE OCVLI DOMINI SUPER METUENTES EUM, ET IN EIS QUI SPERANT SUPER MISERICORDIA EJUS.

19. UT ERUAT A MORTE ANIMAS EORUM, ET ALAT EOS IN FAME.

Concludit Propheta ratiocinationem suam, qua, ut supra diximus, probat beatam esse gentem, cujus Deus est Dominus. Nam videt quidem Deus omnes homines, et intelligit quam parum possint, nisi ipse adjuvet: sed tamen peculiariter in homines justos dirigit oculos suos, ut eis de cælo auxilium præbeat, tum ut a mortis periculo liberentur, tum ut commode sustententur in vita. «Ecco oculi Domini super timentes eum, et in eis qui sperant super misericordia ejus.» Per timentes et sperantes pulchre describuntur ii, qui vere sunt justi et amici Dei. Nam timor sine spe timor servilis est, spes sine timore presumptio est. Timor cum spe charitatem veram declarat, id est, amorem liberalem quo diligitur Deus ut amicus, ut pater, ut sponsus: qui enim tali amore flagrat, et vehementer timet ne dilectum offendat, et secure confidit, ac sperat, misericordiam dilecti sibi nunquam defuturam. «Ut eruat a morte animas eorum, et alat eos in fame.» Hæc est causa cur Dominus respicit oculo paterno timentes et sperantes in se, ut videlicet hæc duo beneficia illis tribuat, liberationem a periculo mortis, et alimenta dum vivunt: quia justi timent Deum offendere, liberat illos Deus a timore, ne offendantur, præsertim circa vitam, quæ est fundamentum omnium bonorum; quia sperant in misericordia ejus, præstat illis perpetuam misericordiam, dum alit eos in fame. Quæ duo beneficia possunt intelligi tam de salute corporali et temporali, quam de spirituali et sempiterna. «Eruit Dominus a morte animas, » id est, vitam timentium se, dum singulari providentia liberat eos a variis mortis

periculis, a quibus propria virtute sua vel suorum liberari non potuissent. Deinde sic liberatos sustentat in vita, prospiciens eis de omnibus ad vitam necessariis, et præsertim tempore famis, quo multi alii rerum omnium penuria laborant. Se, spiritualiter eruit animas eorum a morte, de qua vel non sinit eos labi in peccatum, quod est mors animæ; et si forte peccaverint, mox illos per subtilrem penitentiam ad gratiam, quæ est vita animæ, revocat; et utroque modo animas eorum a morte sempiterna liberat. Viventes autem Deo per inhabitantem Spiritum Sanctum, alit in fame, dum in hoc deserto, per quod ad terram promissionis tendimus, deserto plane sterili et inaquoso, alit manna pluvie de cælo, et potat aqua de petra scaturiente, id est, celestibus consolationibus reficit, ac sustentat. Alit autem, non satiat, et sitim temperat, non exstinguit, quia saturitus servator in aliam vitam, in qua stabiabimur dum apparuerit gloria Domini, et inebriabimur ab ubertate domus Domini, et voluptatis torrente potabimur.

20. ANIMA NOSTRA SUSTINET DOMINUM, QUONIAM ADJUTOR ET PROTECTOR NOSTER EST.

Hactenus Propheta justos Dei servos allocutus est, eosque ad exultandum in Domino, et laudandum Deum, patrem indulgentissimum et misericordissimum, exhortatus est. Nunc introducit justos respondentes, ac dicentes: «Anima nostra sustinet Dominum.» Intelligunt justi quid spiritus sibi velit, cum eos ad exultandum et laudandum invitat, nimirum intentionem Spiritus Sancti esse, ut per hoc ipsi animentur ad perseverandum in justitia, et ad inhaerendum Deo, neque ab eo recedendum ob quantascumque persecutiones, ac demum ad Deum laudandam, magis opere, quam verbis. Itaque respondent se tot beneficiis Dei confirmatos, constantissime in ejus timore ac amore permansuros. «Anima nostra, inquit, sustinet Dominum, » id est, quicquid acciderit, non nos separabit a charitate Dei, neque ad alium consolatorem respiciemus; sed expectabimus patienter consolationem de cælo, scientes scriptum esse *Habac. ii*: «Si moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet, et non tardabit.» Dicitur autem anima sustinere Dominum, hebraica phrasi, qua tribuitur animæ id quod toti homini convenit, præsertim quando agitur de re spirituali. Sic dixit *Isaias cap. xxvi*: «Nomen tuum, et memorialia tua in desiderio animæ; anima mea desideravit te in nocte.» Et *Jeremias Thren. iii*: «Bonus Dominus sperantibus in se, animæ quærenti illum.» Et beatissima *Virgo, Luc. i*: «Magnificat anima mea Dominum.» Quoniam adjutor, et protector noster est.» Reddunt justi rationem, cur tam constantem Dominum expectare deceverint, quia videlicet sciunt, et experimento cognoverunt a Domino in bonis se adjuvari, et a malis protegi potentissime et fidelissime.

21. QUIA IN EO LETABITUR COR NOSTRUM, ET IN NOMINE SANCTO EJUS SPERAVIMUS.

Posteaquam responderunt justis primariæ intentioni Spiritus Sancti, respondent nunc secundariæ, quæ erit, ut exultarent in Domino, sicut in primis Psalmi verbis dictum est. Dicitur igitur se id facturos libentissime: «in eo letabitur cor nostrum, » id est, exultabimus in Domino, «et in nomine sancto ejus speravimus, » id est, quia in nomine sancto ejus speravimus. Nam quia speraverunt in Domino, adjuvi ab eo, atque protecti sunt, et ideo experimento proprio edocti, quam bonus et potens Dominus sit, exultant in eo, et confitentur nomini ejus. Quod attinet ad verba, in hebræo habetur, *quia in eo letabitur cor nostrum, quia in nomine sancto ejus speravimus*: sed primum quia positum est pro et, vel pro certe, vel vacat. Sicut contra in latina editione, illud, et, cum dicitur, et in nomine sancto ejus speravimus, positum est pro quia. Itaque clarissima lectio esset: Et in eo letabitur cor nostrum, quia in nomine sancto ejus speravimus. Porro sperare in nomine Domini, non est sperare in litteris, aut sono nominis, sed sperare

in Domino per nomen significato; et habere videtur vim quamdam majorem hic loquendi modus, quam si dicitur simpliciter, sperare in Domino, nam sperare in nomine Domini, est sperare in ipso Domino nominatum et proprie appellato; dicitur vero nomen Domini sanctum, quia dignum est ut ab omnibus honoretur, et ideo summum scelus committitur, cum blasphematur.

22. FIAT MISERICORDIA TUA, DOMINE, SUPER NOS, QUEMADMODUM SPERAVIMUS IN TE.

Concluditur Psalmus per orationem, ut sæpe alias, et est oratio aptissime coherens cum superioribus verbis, et cum toto Psalmo; quia enim aliquoties dictum est Deum misereri sperantium in se, et justi dicunt se in Domino speravisse, et egent semper nova misericordia propter continua pericula, ideo concludunt: «Fiat misericordia tua, Domine, super nos, » id est, non cesset, sed perseveret, imo addatur semper nova misericordia super nos; «quemadmodum speravimus in te, » id est, sicut de tua bonitate futurum speravimus, et nobis ipsis promissimus.

V. v. — 1. *Davidi, cum immutavit vultum suum coram Achimelech, et dimisit eum, et abiit.*

2. *Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus ejus in ore meo.*

3. *In Domino laudabitur anima mea: audiant mansueti et letentur.*

4. *Magnificate Dominum mecum, et exaltemus nomen ejus in idipsum.*

5. *Exquisivit Dominum, et exaudivit me: et ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.*

6. *Accedite ad eum, et illuminamini: et facies vestrae non confundentur.*

7. *Iste pauper clamavit, et Dominus exaudivit eum, et de omnibus tribulationibus ejus salvavit eum.*

8. *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, et eripiet eos.*

9. *Gustate, et videte quoniam suavis est Dominus: beatus vir, qui sperat in eo.*

10. *Timete Dominum, omnes sancti ejus: quoniam non est inopia timentibus eum.*

11. *Divites eguerunt, et esurierunt: inquires autem Dominum non minuentur omni bono.*

12. *Venite, filii, audite me: timorem Domini docebo vos.*

V. s. n. — *David quando commutavit os (h. saporem) suum coram Abimelech, et ejecit eum, et abiit.*

Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus ejus in ore meo.

In Domino laudabitur anima mea: audiant mites et letentur.

Magnificate Dominum mecum, et exaltemus nomen ejus pariter.

Quæsi vi Dominum, et exaudivit me, et ex omnibus angustiis meis liberavit me.

Respiciate ad eum, et confluite, et vultus vestri non confundentur.

Hic pauper clamavit, et Dominus exaudivit: et de omnibus tribulationibus ejus salvavit eum.

Circumdabit Angelus Domini in gyro timentes eum, et eruet eos.

Gustate, et videte quoniam bonus Dominus: beatus vir qui sperat in eo.

Timete Dominum, sancti ejus: quoniam non est inopia timentibus eum.

Leones indiguerunt et esurierunt: quærentibus autem Dominum non deerit omne bonum.

Venite [al. Ambulate], filii, audite me, timorem Domini docebo vos.

13. Quis est homo qui vult vitam : diligit dies videre bonos ?

14. Prohibe linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum.

15. Diverte a malo, et fac bonum : inquire pacem, et persequere eam.

16. Oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum.

17. Vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum.

18. Clamaverunt justī, et Dominus exaudivit eos, et ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.

19. Juxta est Dominus iis, qui tribulato sunt corde, et humiles spiritu salvabit.

20. Multae tribulationes justorum, et de omnibus his liberabit eos Dominus.

21. Custodit Dominus omnia ossa eorum : unum ex his non conteretur.

22. Mors peccatorum pessima, et qui oderunt justum, delinquent.

23. Redimet Dominus animas servorum suorum, et non delinquent omnes qui sperant in eo.

Argumentum. — Strophae tres : vers. 2-4, laudibus offeram Jovam ; vers. 5-11, ex omnibus malis me eripuit, nam pius ille tuetur ; vers. 12-23, igitur qui vult beatus esse, pius sit, nam pius Jova adjuvat. Qua occasione sit editus Psalmus, primus ejus versus perspicue indicat. Hodierni tamen haud pauci ad recentioretem aetatem eum referunt, absque idonea ratione : vid. Hengstenberg. In eo reperitur acrostichidis artificium.

1. Davidis *carmen*, cum mutavit (dissimularet) mentem suam coram Abimelecho, et expulit eum *Abimelechus*, et abiit *incolumis Davides*.
2. Benedicam (celebrem) Jovam omni tempore, continuo laus ejus in ore meo sit.
3. In Jova felicem se praedicat (vel *praedicabit*) anima mea : audiant afflicti, et laetentur.
4. Magnificate (o afflicti) mecum Jovam, et extollamus nomen ejus una.
5. Quaesivi Jovam (precibus), et exaudivit me, et ex omnibus terroribus meis eripuit me.
6. Respiciunt (afflicti) ad eum, et Incent (prae gaudio, spe impleta), et facies eorum non pudore afficietur.
7. Hic (ego) miser clamavit, et Jova exaudivit, atque ex omnibus angustiis ejus liberavit eum.
8. Castrametatur angelus (collective positum) Jovae circa timentes eum, et eripit eos.
9. Gustate et videte quam bonus sit Jova ! beatus vir qui spem ponit in eo !

Quis est vir qui velit vitam, diligens dies videre bonos ?

Custodi linguam tuam a malo : et labia tua ne loquantur dolum.

Recede a malo, et fac bonum : quare pacem, et persequere eam.

Oculi Domini ad justos, et aures ejus ad clamores eorum.

Vultus Domini super [h. in] facientes malum, ut perdat de terra memoriam eorum.

Clamaverunt, et Dominus exaudivit, et ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.

Juxta est Dominus contritis corde, et confractos spiritu salvabit.

Multae tribulationes [h. multa mala] justo [al. justis], et ex omnibus illis liberabit [al. liberavit] eum Dominus.

Custodit omnia ossa ejus : unum ex eis non confringetur.

Interficiet impium malitia, et odientes justum culpabuntur.

Redimet Dominus animas servorum suorum, et non peccabunt [h. culpabuntur] omnes sperantes in eo.

10. Timete (reveremini) Jovam, sancti ejus, nam nulla est inopia timentibus eum.

11. Leunculi (leones) egent et esuriunt ; sed qui quaerunt Jovam nullo carent bono.

12. Agite, filii, auscultate mihi, timorem (cultum) Jovae docebo vos.

13. Quis est vir diligens vitam (prosperam), amans dies, ut videat bonum ?

14. Custodi (quisquis es) linguam tuam a malo, et labia tua a loquendo dolum.

15. Recede a malo et fac bonum, quare pacem et persequere illum.

16. Oculi Jovae ad justos *directi sunt*, et aures ejus *inclinatae* ad clamorem eorum.

17. Facies Jovae *defixa est* in patrans malum, ad exscindendum e terra memoriam eorum.

18. Clamant *justi*, et Jova audit, atque ex omnibus angustiis eorum liberat eos.

19. Propinquus *est* Jova fractis corde, et contritos spiritu salvat.

20. Multa *sunt* mala justis, sed ex omnibus iis Jova eum eripit.

21. Custodit omnia ejus ossa, nec unum ex iis frangitur.

22. Interficiet impium malum, et qui oderunt justum poenam ferunt.

23. Redimit Jova (liberat e periculis) animam servorum suorum, nec poenam ferunt confidentes in eo.

NOTE.

Vers. 1. Cf. I Sam. xxi, 14, 15 seq. *Abimelechus* cognomen erat regibus Philistaeorum commune : sic Aegyptii reges prisci *Pharaones*, et posteriores *Ptolomaei* cognominabantur, et Ponti reges *Mithridatae*, et Romani imperatores *Caesares* et *Augusti*. Hujus autem nomen proprium erat *Achis* : cf. I Sam. xxi, 10. — Vers. 3. *Afflicti*, vel *mansueti*, i. e. qui multarum miseriarum perpessione fastum didicerunt deponere. Sunt qui *aniam* ab *anavim* ita distinguunt, ut hoc sit *mansueti*, illud *miseri*; at duo vocabula promiscue poni solent. — Vers. 6. *Afflicti*, ut fit spe sua excidentibus. Veteres omnes, Chaldaeo excepto, verba hoc versu occurrentia in imperativo exprimunt. — Vers. 11. « *Egrege falluntur, qui leonibus* h. l. piorum *hostes* (vel homines *potentes* in genere) significari credunt. Hoc vult : fieri facilius potest, ut egent leo, qui, cum sit summa robustissimum atque fortissimum, sine negotio praedam sibi comparat, quam ut egent pii. » Haec Maurer. — Vers. 12. *Filii*, mei auditores, qui eruditione indigetis. — Vers. 13. *Videre pro frui* sapiens ponitur. — Vers. 22. *Malum*, quod committit, sua malitia : ita Maurer ; Rosenmullerus, *calamitas*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXXIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Davidi, cum immutavit vultum suum coram Abimelech, et dimisit eum, et abiit.

Hic titulus ad duas historias referri potest, quæ habentur lib. I Reg. cap. xxi. P. 1. per historiam narrat Davidem, fugientem a facie Saul regis, venisse ad Achimelech sacerdotem, atque ab eo panes et arma postulasse, neque et indicasse fugam suam, sed simulasse secretum regis negotium se habere, ob quod tantopere festinare. Posterior Historia refert Davidem confugisse ad Achis regem Philistinum, sed cum servi ejus regis incitare cupissent domum suam in necem Davidis, tum Davidem insaniam et fatitatem simulare cepisse, atque ea ratione mortem evasisse. Theodoros ad priorum historiam titulum refert; sed S. Basilius, S. Augustinus, S. Hieronymus, et Euthymus referunt ad posteriorem. Et hæc est verior sententia: primo, quia in prior non immutavit David vultum, sed officium; in posteriore vero vultum immutavit, ut videretur esse, qui non erat. Secundo, quia ubi nos legimus: *Et dimisit eum*, in hebræo est, *וַיִּרְשָׁטוּ*, quod significat, *et expulit eum*; sive, *et projecit eum*; vel, *et repudiavit eum*, quod nullo modo convenit cum priorum historia, sed tantum cum posteriore: non enim Achimelech sacerdos expulit Davidem, sed Achis rex eum expulit, ut insanam et furiosum. Ex quo etiam refellitur sententia eorum qui *dimisit eum* sic intelligunt, dimisit David regem Achis, vel sacerdotem Achimelech: non enim David dimisit, id est expulit, sed expulsus fuit et dimissus. Tertio, quia in hoc Psalmo David gratias agit Deo, quod ex magno periculo liberaverit eum: nullum autem periculum passus est David apud Achimelech, sed maximum apud Achis. Quarto, quia in titulo hujus Psalmi juxta codicum hebraicorum et græcorum fidem, non habetur Achimelech, ut haberi deberet, si titulus priorum historiam respiceret; sed Abimelech. Et sic legunt et exponunt Basilius, Augustinus et alii veteres, excepto Theodoro. Latini etiam codices Vulgatae editionis, quos vidi, habent Abimelech, excepta editione Sixti V. in qua habetur Achimelech, quod vitio libratorum, vel impressorum factum videtur, cum repugnet omnibus codicibus, et facile fuerit errare ob vocum similitudinem. Car autem Achis dicitur sit Abimelech, rationem reddit S. Basilius: Abimelech erat nomen commune regibus Philistinorum, sicut Pharoæ erat nomen commune regibus Ægyptiorum, et Cæsar imperatoribus Romanorum. Probat autem S. Basilius Abimelech fuisse nomen commune regibus Philistinorum, ex cap. xx et xxvi Gen. Porro quod in titulo dicitur, *immutavit vultum suum*, in hebræo est *כִּסְוֹתוֹ אֶת פָּנָיו* *beschawtho eth pahnio*, id est, *immutavit sensum suum*, quod in idem recidit; nam immutare sensum, est hoc loco simulare stultitiam, et de viro sensato facere se insensatum, quod fecit David torquendo os et oculos, et collabendo, et impingendo in ostia domus more ebriorum, et salivæ copiam emittendo ad similitudinem epilepticorum: hæc enim narratur in lib. I Reg. cap. xxi. Argumentum Psalmi est gratias agere Deo pro beneficio liberationis a periculo illo mortis imminentes, et hæc occasione exhortari omnes ad amandum Deum, et sperandum in eo. Intelligebat enim vir plus suam illam omnem industriam, quam adhibuit simulando stultitiam, parum fuisse profuturam sine adjutorio et favore divino.

EXPLICATIO PSALM.

1. BENEDICAM DOMINUM IN OMNI TEMPORE, SEMPER LAUS EJUS IN ORE MEO.

Psalmus est alphabeticus: incipit enim primus versus a prima littera alphabeti, secundus a secunda, et sic de cæteris; quod videtur ideo factum, ut facilis memoriæ mandaretur, et sæpe a fidelibus cantaretur. Incipit igitur magno affectu gratias agere, quasi diceret: Nullo unquam tempore obliviscar beneficium hodiernum, sed pro eo « Benedicam Dominum in omni tempore, » id est, quamdiu vixero; et id ipsum repetens: « Semper, inquit, laus ejus in ore meo. » Itaque illud, *semper* non significat omni momento, omni die, omni nocte, quasi nihil aliud agendum sit; sed significat id esse faciendum suo loco, et tempore, sed usque ad finem vite; imo etiam usque ad finem sæculi cantabuntur Psalmi isti, et sic per alios benedicet Deum David in omni tempore. Potest etiam hic locus spiritualiter intelligi, quod justi semper Deum laudant, et cum beneficia recipiunt, et cum flagella patiuntur, juxta

illud S. Job, cap. 1: « Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum. »

2. IN DOMINO LAUDABITUR ANIMA MEA: AUDIANT MANSUETI, ET LETENTUR.

Nec solum, inquit, ego benedicam Dominum ob hoc beneficium in omni tempore, sed etiam alii benedicent: quicumque enim hoc audierint, laudabunt me, quod tam mirabili arte eluserim illum regem, et simul Deum laudabunt ad benedictum, qui me per illam artem de mortis periculo liberavit. « In Domino laudabitur anima mea, » id est, ego laudabo ab omnibus, ad quos hujus rei fama pervenit; sed laudabo in Domino, ac per hoc laus præcipua referetur ad Dominum, qui singulari providentia sua mihi bonum consilium inspiravit, et juvit, ut felicem sortiretur effectum. In hebræo verbum *laudabitur* est conjugationis, quæ significat actionem in se ipsum, itaque secundum proprietatem vocis hebræicæ, *laudabitur anima mea*, significat: Anima mea laudabitur a se ipsa, id est gloriabitur; et quia po-

nitur anima pro toto homine, sensus erit: Ego ipse ob hoc factum mirifice gloriabor, non in me, sed in Domino, quo protegente et adjuvante periculum evasi. Admonemur ex hoc loco non semper esse vitium gloriari, et facta propria laudare, sed tunc solum, cum vel gloriamur de re quæ laudem non meretur, vel non agnosimus auctorem primum omnium honorum, Deum. « Qui gloriatur, inquit Apostolus II Corinth. x, 17: in Domino gloriatur: non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat. » Quod sequitur, « audiant mansueti et letentur, » significat ad eos proprie pertinere communicationem hujus lætitiæ, quibus similia pericula solent esse communia, quales sunt homines mites et patientes: qui enim ejusmodi sunt, et sæpe a potentioribus opprimuntur, et facile Deum expeririunt adjuvatore. « Audiant, inquit, mansueti, » humiles, Deum timentes, mei similes, quod mihi accidit, « et letentur, » ac Dominum benedicant. In hebræo sunt hæc verba temporis futuri, *audiant, et letentur*; sed quia imperativus apud hebræos caret tertia persona, ad eam exprimendam utitur hebræi tertia persona futuri: proinde recte vertentur græci et latini interpretes, *audiant, et letentur*.

3. MAGNIFICATE DOMINUM MECUM, ET EXALTE-MUS NOMEN EJUS IN DIPSUM.

Convertit sermonem ad ipsos mansuetos, quos jusserat audire et letari, atque illos hortatur ut non solum singuli apud se Deum laudent, sed cum ipso conjuncti, pariterque uniti Dominum glorificent. « Magnificite Dominum mecum, » id est Dominum, qui solus vere magnus est, magnum esse confiteamur; et eum, qui vere solus altissimus est, voce etiam nostra altissimum esse prædicemus; « et ejus nomen, » id est, etiam et famam, vel potentiam et majestatem coram hominibus extollamus. Placet enim Deo valde, ut fideles non solum seorsim in cubiculis, sed etiam conjuncti in Ecclesiis « unanimes, uno ore ipsum honorificent, » ut Apostolus monet ad Rom. xv. Illud, *in dipsum*, sæpe jam diximus nihil significare aliud, nisi *pariter, uno, conjunctim, etc.*

4. EXQUISIVI DOMINUM, ET EXAUDIVIT ME, ET EX OMNIBUS TRIBULATIONIBUS MEIS ERIPUIT ME.

Explicit nunc Propheta causam, cur benedicere velit Dominum omni tempore: quia videbat expertus sit eum liberatorem optimum et potentissimum. « Exquisivi Dominum, » id est, cum angustiis premerer, ad Dominum confugi, ejus auxilium quesivi, ad eum cum fiducia accessi, « et exaudivit me, » solita sua benignitate et misericordia, et effectus exauditionis in eo se prodidit, quod « liberavit me ex omnibus tribulationibus meis, » quasi dicere velit: Conatus est me Saul rex, et manus sua, et per satellites suos occidere, et protegente Domino manus ejus effugi;

fugiens autem præ festinatione, neque arma de-que cibum capere potui, et continuo aditum misericordiam Domini, quæ mihi pro Abimelech sacerdotem panes et arma providit: paulo post per imprudentiam incidi in manus Achis regis Philistinorum, sed eodem inspirante, adjuvante et protegente Deo, mirabili et insolita arte periculum declinavi. Itaque « ab omnibus tribulationibus, » quæ hucusque mihi acciderunt, « eripuit me » benignissimus Dominus; et amantissimus pater, Deus.

5. ACCEDITE AD EUM, ET ILLUMINAMINI, ET FACIES VESTRÆ NON CONFUNDENTUR.

Hic jam incipit exhortatio pulcherrima et efficacissima ad amorem et timorem Dei, et ad præcedendam in eum omnem sollicitudinem nostram. « Accedite ad eum, » vel, ut sonat vox hebræa, *respicite in eum*, id est, quotquot in tribulatione estis, *accedite* per fidem et orationem ad Deum, *respicite* in auxilium ejus; « et illuminamini, » id est, percipite lumen consolationis et lætitiæ, rejecta tristitia obnubilante: lux enim lætitiæ significat, juxta illud Psalm. xcvi: « Lux orta est justo, et rectis corde lætitia. » Potest autem alio, et mystico sensu hic locus ita exponi: « Accedite ad eum » per conversionem, « et illuminamini » per gratiam justificationis; nam illuminationis divina vitam spirituale conferit; unde dicit Apostolus ad Ephes. v: « Surge qui dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus; » et Christus ipse ait, Joan. viii, 42: « Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vite; » et in Psalm. lv legimus: « Apud te est fons vite, et in lumine tuo videbimus lumen; » ubi pro eodem ponitur: *fons vite et fons luminis*. Denique ideo baptismus apud veteres dicitur *illuminatio*, quia per eum homines mortui peccato regenerantur, et de tenebris mortis veniunt ad lumen vite. *Accedite igitur ad eum* per conversionem et penitentiam, et ipse converteretur ad vos, et vultu suo lucidissimo, et maxime vitali, quippe qui sol est increatus, et fons vite, *illuminabit et vivificabit vos.* « Et facies vestre non confundentur, » id est, accedite securi, nolite timere repulsam, exaudiet et excipiet vos; neque patietur rubore confundi facies vestras. Dicitur enim confundi facies, quando qui petit non impetrat, et ideo cum rubore discedit. Sic lib. III Reg. cap. ii, dicit Bethesabee regi Solomon: « Petitionem unam parvulam ego deprecor a te, ne confundas faciem meam. » In hebræo, *pro accedite ad eum, et illuminamini, et facies vestre non confundentur*, habetur, *respicerent ad eum, et illuminati sunt, et facies eorum non confundentur*; sed facile est videre quid Septuaginta legerint: nam illud, *הִבְיִטוּ* *hibbitu*, *respicerent*, legerunt *habitu*, *respicite*, quomodo etiam legit S. Hieronymus; quia vero accessus ad Deum per conversionem, est accessus oculorum interiorum, non pedum,

ideo idem *accedit*, et *respicite*, nimirum accedite oculis fidei, convertite faciem, respicite in Deum. Sic etiam illud, *נָדָר*, potest esse preteritum indicativi modi, et etiam imperativi: saepe enim defectiva inflectuntur more perfectorum. Certe non solum Septuaginta, sed et S. Hieronymus veritatem vocem per modum imperandi: et quidem S. Hieronymus veritatem, *confutite*, et Septuaginta, *illuminamini*, quia verbum *נָדָר* et *confutere*, et *illuminare* significat; sed *illuminamini* magis coheret cum precedenti verbo, *respicite*, et ideo communiter est recepta versio Septuaginta interpretum. Denique Septuaginta et S. Hieronymus non legerunt *פְּתִיחֵם פְּתִיחֵם facies vestrae*. Itaque tota discordia codicum Hebraeorum a Graecis et Latinis nascitur ex punctis male collocatis a Rabbiniis, vel ex libris minus correctis, quos nunc habemus.

6. ISTE PAUPER CLAMAVIT, ET DOMINUS EXAUDIVIT EUM: ET DE OMNIBUS TRIBULATIONIBUS EJUS SALVAVIT EUM.

Probat exemplo suo, secure accedendum esse ad Deum tempore tribulationis. Nam, inquit, «iste pauper», David videlicet, omni ope destitutus, ita ut etiam panem sacerdote mendicaret, «clamavit» cum fide et fiducia, pulsavit ardenti prece ad ostium divinae clementiae, et «Dominus» continuo «exaudivit eum, et ab omni tribulatione liberavit eum.»

7. IMMITTET ANGELUS DOMINI IN CIRCUITU TIMENTICUM EUM, ET ERIPET EOS.

Probat exemplo, nunc probat ratione, accedendum esse ad Deum cum omni fiducia. Ratio est, quoniam «Angelus Domini,» cui Deus ipse mandavit, ut custodiat homines justos, ut dicitur in *Psalm. xc.*, cum videt hominem in periculo, continuo adest, et more castrorum circumdat protectione sua hominem illum, ut nihil ei nocere possit. «Immittet Angelus Domini,» subintelligitur, *ipse se*, «in circuitu timentium eum.» In hebraeo sensus clarior est: sic enim ad verbum legitimus, *castrametatur Angelus Domini in circuitu timentium eum, et eripiet eos*. Mira potentia angelorum, ut unus angelus vicem exercitus suppleat. Ex quo sequitur ut maxima securitas et pax esse debeat in corde timentium Deum, qui tali custodia muniantur.

8. GUSTATE ET VIDETE, QUONIAM SUAVIS EST DOMINUS: ET BEATUS VIR, QUI SPERAT IN EO.

Pergit in exhortatione, et quia dixerat: Accedite ad eum, et probaverat exemplo et ratione, esse accedendum ad Deum tempore tribulationis, nunc hortatur ad experiendum, ut etiam ipsi proprio experimento discant rem ita se habere. «Gustate, inquit, et videte, quoniam suavis est Dominus,» id est, experimentum sumite, facite periculum, incipite reipsa jactare in Deum omnem

sollicitudinem vestram, inherendo illi, dimissis omnibus consolatoribus aliis; et «videte,» id est, cognoscite, quoniam dulcis est Dominus omnibus inherentibus sibi. Et vere quid suavis fingi potest, quam animum preditum charitate, conscientia bona, corde puro, fide non ficta requiescere in sinu summi boni? Vere «beatus vir, qui sperat in eo,» id est, qui pacem habet ad Deum, et certa spe recumbit in eo. Sicut autem illud, *accedite, et illuminamini*, expositum alio modo quodam sensu de insipientibus, qui illuminantur per justificationem: ita quod hic dicitur, *gustate, et videte*, potest exponi de proficientibus, qui post regenerationem spiritualem incipiunt nutrire et crescere, juxta illud S. Petri in *epist. I. II.*: «Sicut modo geniti infantes lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem: si tamen gustastis quoniam suavis est Dominus;» ubi S. Petrus hunc locum *Psalmi* citat in eum sensum, quem nos modo persequimur. Sanctus etiam Paulus, cap. *vi ad Hebr.*, conjungit illuminationem cum gustatione, cum ait: «Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, gustaverunt quoque bonum Dei verbum,» etc.

9. TIMETE DOMINUM, OMNES SANCTI EJUS, QUONIAM NON EST INOPIA TIMENTIBUS EUM.

Post exhortationem ad experiendum quam dulcis sit Dominus, hortatur Propheta ad timorem Domini, id est, ad observantiam mandatorum, sive, quod est idem, ad perseverandum in justitia et charitate Dei, quae est fundamentum fiduciae, per quam accedimus ad Deum, et gustamus beneficiorum ejus suavitatem. Rectissime etiam conjunguntur haec verba superioribus secundum alioquem alium sensum: nam sicut accedendo incipimus, et gustando proficimus, ita timendo perficimur: non enim hic agitur de timore servili, sed de timore casto et filiali, qui convenit sanctis et perfectis. «Timete, inquit, Dominum, omnes sancti ejus:» timor enim iste includit perfectam charitatem, quia qui perfecte diligit, vehementissime timet ne in aliquo dilectum offendat, et ideo diligentissime conformat se voluntati Dei, et servat in omnibus verbum ejus; qui autem sic servat verbum ejus, «in hoc charitas Dei perfecta est,» ut ait S. Joannes in *1 epist. cap. II.* De hoc timore dicitur *Job. xxviii.*: «Ecce timor Domini ipsa est sapientia;» *Ecclesi. I.*: «Plenitudo sapientiae est timere Deum;» et cap. *xv.*: «Timor Domini super omnia;» et *Isai. xi.* dicitur de Christo: «Et replebit eum spiritus timoris Domini.» Denique Ecclesiastes, cap. ult. «Time Deum, et mandata ejus observa: hoc est enim omnis homo,» quasi dicat: In hoc consistit tota perfectio hominis, et omne ejus bonum in hac vita, ut timendo Deum custodiat omnia mandata ejus; et hoc significant verba sequentia in alio sensu, «quoniam non est inopia timentibus eum,» sive, ut proprie significat vox hebraica *מַחֲסֵר*, non est defectus timentibus eum, id est, nihil deficit timen-

tibus eum: hoc enim est esse perfectum, nihil ei deesse. Et vero quid potest deesse amico Dei, ejus sunt omnia, cum amicorum omnia sint communia? Quod si aliquando justissimis viris deesse videtur temporalia, vere tamen eis nihil deest, cum eis detur patientia, quae longe melior est divitiis: neque «velit proprie carere divitiis, qui divitias non desiderat; animus enim dives debet esse, non aera. Sed tamen idem Propheta, sive potius idem Spiritus Sanctus, qui verbis suis instruit sapientes, hisdem verbis humilioris sensu acceptis, instruit etiam insipientes eosque hortatur, ut Deum timeant, quoniam non est inopia timentibus eum, id est, quoniam Deus temporalia subministrat servis suis, neque eos destituit tempore necessitatis. Et sunt in Scripturis, et in historiis de vitis Sanctorum exempla sine numero, quibus probatur Deum mirabili providentia prospicere solum esse servis suis ea, quae ad vitam necessaria sunt.

10. DIVITES EGUERUNT ET ESURIERUNT: INQUIRENTES AUTEM DOMINUM NON MINUENTUR OMNI BONO.

Idipsum explicat comparando impios cum timentibus Deum, quasi dicat Propheta: Non solum non erit inopia timentibus Deum, sed contra erit inopia magna non timentibus eum, etiam si divites antea fuerint. In hebraeo, pro *divites*, est *כַּפְּרִים* *chaphirim*, *leones*, sive *leuculi*: vocat enim Propheta divites impios, metaphorice leones, quod aliena rapiant. Dicit igitur divites impios non semel Deo ipsos puniente, ad extremam inopiam esse redactos. «Divites egerunt et esurierunt,» id est, qui divites fuerunt, egere et esurie coeperunt, quia divitiae instabiles sunt, et fallaces, et multis variisque periculis expositae. «Timentes autem Dominum non minuuntur omni bono,» id est, qui non in divitiis, sed in Deo spem suam positam habent, quales sunt, qui Deum timeant, illi etiam si pauperes sint, non minuuntur omni bono, id est, non deerit illis ullum bonum: est enim phrasim hebraica, et in Scripturis frequentissima, ut ponatur in propositione negante, *non omne, pro nullo*. Nos dicemus, *nullo bono minuuntur*; pro eo quod Hebraei dicunt, *non minuuntur omni bono*. Sic in *Psalm. xlviii.*: «Cum interierit, non sumet omnia,» id est, cum interierit, nihil sumet; sic in *Apocal. cap. xxi.*: «Et omne maledictum non erit amplius,» id est, et nullum maledictum erit amplius. Porro illud, *divites egerunt et esurierunt*, habet etiam alium sensum magis reconditum, quod videlicet ii, qui divitias temporales amant, quantumvis divitiis abundant, semper egent et esuriunt, quia semper appetunt plura, quam habeant; «inquirentes autem Dominum,» quia rem infinitam quaerunt, quae major est ipsorum desiderio, juxta illud S. Joannis *1 epist. III.*: «Major est Deus corde nostro;» ii «non minuuntur omni bono,» quia summo bono inherentes, in eo habent omnia bona.

11. VENITE, FILII, AUDITE ME, TIMOREM DOMINI DOCEO VO.

Posteaquam Propheta hortatus est homines ad timorem Domini, docet quae sit utilitas hujus timoris, et in qua re timor iste sit positus. «Venite, inquit, ad me,» venite ad scenam Spiritus Sancti, quae nullo utilium inveniri potest; «audite me,» vel potius Spiritum Domini per linguam meam loquentem. Sic enim David ipse loquitur lib. *II Reg. cap. xxiii.*: «Spiritus Domini locutus est per me, et sermo ejus per linguam meam.» «Timorem Domini» docebo vos, id est, docebo quanta sit utilitas timoris Domini, et quid sit iste timor Domini, ad quem, tanquam ad summam omnium bonorum tam saepe vos in Psalmis, et tam vehementer exhortor.

12. QUIS EST HOMO, QUI VULT VITAM, DILIGIT DIES VIDERE BONOS?

Explicat his verbis Propheta utilitatem et finem timoris Domini, quod videlicet timor Domini pariat veram vitam et dies bonos, id est vitam felicissimam, quam justipraegustant in hoc saeculo, dum «regnum Dei, quod est justitia, pax, et gaudium in Spiritu Sancto,» *Rom. xiv.* in corde suo habent, et in alio saeculo perfecte possidebunt, quando absorpta erit mors in victoria. «Quis, inquit, id est homo qui vult vitam?» quasi dicat: Promisi me timorem Domini esse docturum; nunc igitur adimpleo promissionem meam, ac dico finem timoris Domini esse, id quod omnes cupiunt; sed pauci assequuntur, videlicet, veram atque beatam vitam. Sed qui hunc finem assequi volunt, debent media assumere, quae mox subjungam. Quis igitur est, qui vult vitam? id est, qui dicunt se velle vitam beatam, et tamen non ingrediuntur viam, quae ad illam ducit, non videntur vere ac serio velle vitam beatam, sed umbram solum, et imaginem vitae; ideo interrogo: Quis est, qui vere ac serio vult vitam veram? Quis est, qui diligit videre dies bonos, dies felices ac beatos? In hebraeo habetur paulo aliter, *diligit dies ad videndum bonum*; et quamvis sensus idem sit, tamen potest fieri ut in eodolibus antiquis fuerit in numero multitudinis *טוֹבִים* *tohim*, *bonos*, quod nunc *טוֹב* *tohim*, *bonum*; et quod legerint veteres, non per gerundium, sed per infinitivum illud, *ad videndum*: eadem enim vox apud Hebraeos facit infinitivum et gerundium, unica littera superaddita in principio. Nam non solum Septuaginta interpretes, sed etiam S. Hieronymus, et ipse S. Petrus in *epist. I.* cap. *III.* legit, *dies videre bonos*, non autem *dies ad videndum bonum*.

13. PROHIBE LINGUAM TUAM A MALO, ET LABIA TUA NE LOQUANTUR DOLUM.

14. DIVERTE A MALO, ET FAC BONUM; INQUIRE FACIEM, ET PERSEQUERE EAM.

Docet jam sanctus Propheta, quibus modis ti-

mor Domini perdoctat homines ad vitam, et dies bonos, ac dicit perfectam observationem mandatorum Dei, sive abstinentiam ab omni peccato, verborum, operum et cordis, esse rectam viam ad vitam, juxta illud Domini, *Matth. xix*: « Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. » Hec autem legis observatio et fuga omnis peccati a Dei timore proficiscitur: proinde timor Domini est, qui per legis observacionem ad veram vitam, diesque bonos pervenire nos facit. « Prohibe linguam tuam a malo, » id est, cave ne Deum offendas peccato lingue, mentiendo, pejerando, detrahendo, rixando, etc. Incipit autem a peccatis lingue, quia sunt frequentiora, et difficiliora caventur; propter quod S. Jacobus ait cap. iii: « Qui non offendit in verbo, hic perfectus est vir. » « Et labia tua ne loquantur dolum, » prohibuit generatim omnia peccata lingue, sed voluit etiam in specie prohibere perniciosa mendacia, quia sunt multo graviora ceteris, et ex quibus multa alia oriuntur. « Diverte a malo, et fac bonum: » a peccato lingue peccata operis, et primum monet ut vitentur peccata commissiois, cum ait: « Diverte a malo, » quale est homicidium, adulterium, etc. Deinde addit: « Et fac bonum, » ut vitentur omnia peccata omissionis, qualia sunt, cum parentes non honorantur, cum Deus tempore suo non colitur, cum omituntur elemosynae, orationes, jejunia, et similia bona opera. « Inquire pacem, et persequere eam. » Hic tandem adjungit, ut caveantur peccata cordis, ira, odia, invidentiae, et caetera pravae animi affectiones: ut vera pax, et tranquillitas in omni negotio procuretur et teneatur. Recte autem dicit Propheta: « Inquire pacem, » quia boni viri officium est, non tam pacem cum omnibus habere, quam optare et querere: saepe enim aliorum culpa pax oblineri non potest, ideo et Apostolus ait *ad Rom. xii*: « Quod in vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. » Et propheta David in *Psalm. cxxi*: « Cum his, qui oderunt pacem, eram pacificus. » Nec solum cum aliis, sed etiam nobiscum ipsi perfectam pacem habere non possumus in hac valle miseriarum. « Video enim, ait Apostolus *ad Rom. vii*, aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae. » Quamvis autem perfectam pacem nobiscum ipsi habere non possimus, tamen inquirenda pax est, domando membra jejunitis, et carnem spiritui subjiciendo, ut aliquando discat non repugnare, vel minus repugnare imperio mentis. Denique inquirenda illa pax est, totis animi viribus, quae nos manet in caestri Jerusalem: qui enim ad pacem illam, ut par est, toto corde anhelat, facile contemnit bona, et mala temporalia omnia, ac per hoc habent etiam in hoc mundo pacem ad Deum, quam unam respicit timor Domini filialis.

15. OCULI DOMINI SUPER JUSTOS, ET AURES EIUS IN PRECES EORUM.

Probat quod dixerat. observantes mandata Dei,

et caventes peccata habere vitam, et dies bonos. Ratio autem est, quia Dominus perpetuo respicit viros justos, et semper exaudit preces eorum; quomodo enim non habebunt dies bonos, qui sub omnipotente custode vitam degunt? Nam si iusti cognoscunt mala imminuta, et clamant ad Deum, inveniunt apertas et intentas aures ejus; si forte non cognoscant, Deus pro illis vigilat, et liberat a malis plurimis, quae, iusti ipsi nec vident, nec intelligunt: ad hoc enim sunt « oculi Domini super justos, » ut custodiat eos a malis, ad quae ipsorum oculi non pertingunt. Mira Dei bonitas! Quem non delectet tam bonum Dominum toto corde diligere, et filiali affectu timere? quis ista considerans, non clamet cum Propheta: « Confige timore tuo carnes meas; » et in alio Psalmo: « Letetur cor meum, ut timeat nomen tuum? » At non semper iusti exaudiuntur a Deo: imo semper exaudiuntur; sed si non facit Deus, quod ipsi petunt, ideo non facit, quia non expedit eis. Medicus est, et si non exaudit, ut amara posio non sumatur, exaudit, ut per eam potionem morbus curetur.

16. VULTUS AUTEM DOMINI SUPER FACIENTES MALA, UT PERDAT DE TERRA MEMORIAM EORUM.

Ex comparatione impiorum auget Propheta beneficium justorum: nam sicut oculi Domini super justos vigilat, ut eos custodiat, ita etiam vultus Domini id est oculus Domini (nam vultus in hebraeo dicitur עֵינַי, a verbo נָסָה, quod est *aspicere*), vigilat super facientes mala, id est super iniquos, non ut eos custodiat, sed ut perdat de terra memoriam eorum, id est, ut funditus exterminentur et pereant, non ipsi solum, sed filii, et nepotes, et posteruli omnes, donec eorum memoria penitus aboleatur. Hoc non semper fieri videmus, quia vel ipsi impii prius resipiscunt, quam tempus ultionis adveniat, vel filii et nepotes non imitantur peccata parentum, vel alia de causa, justo Dei iudicio differuntur ejusmodi poenae: sed Psalms cantat id, quod ut plurimum fieri solet, et quod habetur in primo capite Decalogi: « Ego sum beatus, fortis, zelotes, qui visito iniquitates in tertiam et quartam generationem in his qui oderunt me, » *Exod. xx*.

17. CLAMAVERUNT JUSTI, ET DOMINUS EXAUDIIT EOS, ET EX OMNIBUS TRIBULATIONIBUS EORUM LIBERAVIT EOS.

Probat quod dixit: « Oculi Domini super justos, » etc., exemplis patrum, quae in sacris historiis leguntur, ut Abraham, Isaac, Jacob, Joseph, Moyses, Josue, Gedeonis, et aliorum et forte etiam spiritu providebat et canebat liberationem Danielis de laeu leonum, trium puerorum de fornace ardente, Suzanne de morte ad quam ob falsum crimen damnata erat, et aliorum plurimorum. Neque repugnant huic versiculo exempla Machabeorum, qui de tormentis et morte liberati non fuerunt, sicut nec exempla apostolorum et martyrum, et ipsius

Christi, qui ab inimicis et persecutoribus injuste supplicia gravissima pertulerunt. Isti enim verissime de omni tribulatione liberati sunt, qui, ut Ecclesia canit, « compendio mortis sacrae vitam beatam possident. » Verissime etiam isti clamantes ad Deum exaudit sunt, quia dedit illis Deus aliquid melius, quam sit liberatio de temporalibus calamitate: dedit enim eis pretiosam patientiam donum, et pro eadem patientia coronam gloriae sempiterna.

18. JUXTA EST DOMINUS IIS, QUI TRIBULATIO SUNT CORDE, ET HUMILES SPIRITU SALVABIT.

Declarat modum Propheta, quo Deus justos de tribulatione liberat, et videtur pluribus verbis explicare quod brevissime dixit in *Psalm. ix*: « Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, et glorificabo eum, » id est, cum ipso sum per patientiam in hac vita, « eripiam eum » per mortis soporem, « et glorificabo eum » per gloriosam resurrectionem. Ita nunc dicit: « Juxta est Dominus iis, qui tribulatio sunt corde, » id est, justos qui, ob angustias et persecuciones, corde afflicto et tribulatio sunt, Deus non deserit; sed prope adest patientiam subministrans, et consolationem caelestem admittens, ut fortiter sustinere possint. Neque hoc diu durabit, nam paulo post « humiles spiritu salvabit, » id est, illos ipsos humiliatos et afflictos corde et spiritu (nam in hebraeo רִכְּכֵי רוּחַ, *contritos spiritu*) ob gravitatem tribulationis: eruet de omni angustia.

19. MULTAE TRIBULATIONES JUSTORUM, ET DE OMNIBUS HIS LIBERABIT EOS DOMINUS.

Hoc pertinet ad illa postrema verba versiculi superioris, *humiles spiritu salvabit*: idem est enim ac si dixisset, *humiles spiritu salvabit*, et ita salvabit, ut etiamsi plurime sint eorum tribulationes, tamen de omnibus omnino liberabit eos. « Absterget enim Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, » ut in *Apoel.* dicitur, cap. xxi. Hinc admonetur, non promitti fidelibus in hac vita carentiam inopie, morborum, ignominiae, persecutionum, calumniarum, oppressionum; sed promitti consolationem spiritualem praesenti tempore, et plenam, atque perfectam liberationem in futuro. In hebraeo יִסְדִּיק habetur in singulari numero, *multae tribulationes justis, et de his omnibus liberabit eum Dominus*, sed in sensu nulla est discordia: non enim Propheta significare voluit, unius tantum justis multas esse tribulationes; sed uniuscujusque justis, ac per hoc omnium justorum.

20. CUSTODIT DOMINUS OSSA EORUM, UNUM EX IIS NON CONTERETUR.

Videntur haec ad resurrectionis gloriam pertinere, ad quam sine dubio pertinet quod in Evangelio *Luc. xxi*, Dominus dicit: « Et capillus de capite vestro non peribit; » recte enim dici potest non esse contractum, quod statim post con-

fractionem integrum, et fortius ac pulchrius representatur. Quamvis igitur justorum ossa et membra omnia dissipantur, et vel a feris devorentur, vel in mare proficiantur, vel ab igne consumantur, custodit tamen Dominus omnia illa in sinu providentiae suae, et nihil omnino ex eis peribit, sed integra omnia et gloriosa in resurrectione restaurabuntur. Alii tamen exponunt hunc locum de ossibus interioribus, id est de fortitudine animi, quae in sanctis, in maximis etiam persecutionibus, Domino custodiante, non deficit.

21. MORS PECCATORUM PESSIMA, ET QUI ODER JUSTUM, DELINQUENT.

Ne parentur impii suos quoque cruciatos et miserias in morte finire, quod athei, vel qui Dei providentiam, aut animae immortalitatem non credunt, sibi falso persuadent, adjungit Propheta: « Mors peccatorum pessima, » quia videlicet initium erit cruciatuum aeternorum, sicut mors Sanctorum pretiosa est, quia requiem et gloriam inchoat sempiternam. « Et qui oderunt justum, delinquent, » id est, et ii qui justum vexant, et odio habent, omnes videlicet justorum persecutores, qui existimant se victores esse et multum lucrari cum justo deprimunt, spoliant, occidunt, tandem « delinquent, » id est, aberrabunt a via vere felicitatis, et dicent id quod legitur in lib. *Sapient. cap. v*: « Ergo erravimus a via veritatis, et justitiae lumen non luxit nobis, lassati sumus in via iniquitatis et perditionis, ambulavimus vias difficiles, viam autem Domini ignoravimus, quid nobis profuit superbia? aut divitiarum iactantia? transierunt illa tanquam umbra, » etc. In hebraeo pro illis verbis, *mors peccatorum pessima*, habetur ad verbum, *interficiet impium malitia*. Et quamvis sensus sit idem, et sine dubio pessima sit mors eorum, quos malitia interficit, quia malitia non mortem soium temporalem, sed etiam sempiternam adducit, tamen omnino credibile est Septuaginta Interpretes aliter legisse, et ideo aliter transtulisse. Illud igitur, *תמותה themutheth*, quod est verbum, et significat *interficiet*, ipsi legerunt, *themuthath*, quod est nomen in regimine, et significat *mors*. Nam in hebraeo sunt littere omnes eadem, et sola puncta mutari, debent, quae a Rabbinis addita sunt, et saepe non recte. Posito autem nomine *themuthath*, sequens vocabulum non potest verti *impium*, sed *impium*, sive peccatoris, et tertia vox non potest reddi *malitia*, sed *mala*, vel *pessima*, quamvis verbum hebraeum utrumque significet. Itaque recte Septuaginta verterunt, *mors peccatorum pessima*. Quod sequitur, *et qui oderunt justum delinquent*, ex hebraeo multi vertunt, *et qui oderunt justum, desolabuntur*; sed vox hebraica utrumque significat, *delinquere* et *desolari*, et refertur tam ad penam, quam ad culpam; sed quia Septuaginta verterunt, *desolabuntur*, quod verbum *delinquere*, peccare, errare significat, et S. Hieronymus ex hebraeo reddidit *culpabuntur*, non debemus ab hac posteriore

significatione recedere. Quia tamen delinquere potest accipi pro eo quod est delinquere in alium, sive ledere, et nocere; et pro eo quod est delinquere in seipsum, id est, errare a scopo, sive deficere in cursu, et amittere bravium, hoc posteriori modo nos paulo ante accepimus et exposuimus. Siquidem dubium esse non poterat, quin impii delinquerent: homines justos, sed dubium esse poterat an, ledendo justos, ledere magis seipsos; et hoc Propheta affirmat dicens: «Odientes justum delinquent,» id est, nocentes justis sibi ipsi magis nocent, quia errant a fine ultimo, quem omnes homines desiderant, et qui solus beatos ac felices reddit possessores suos; et in hoc sensu delinquent idem est quod desolabuntur: nulla enim est desolatio major, quam amittere vitam eternam.

22. REDIMET DOMINUS ANIMAS SERVORUM MEORUM, ET NON DELINQUENT OMNES QUI SPERANT IN EO.

Concluditur Psalmus predicando justis contrariam sortem ei, quae predicta est impiis. «Redimet Dominus,» ab omni servitute, atque adeo ab omni malo, «animas servorum suorum,» cum eis de carcere corporis eduxerit, et ideo mors justorum

optima, ut merito dixerit Balaam: «Moriatur anima mea morte justorum, et sicut novissima mea horum similia,» Num. xxiii. «Et non delinquent omnes qui sperant in eo,» id est, et non errabunt a scopo, non deficient a cursu, pervenient omnino ad bravium supernae felicitatis, «omnes,» qui non in suis viribus, sed in Deo confidunt. Est autem hoc loco advertendum, non satis esse spem qualemcumque, sicut nec fidem mortuam, ad vitam eternam obtinendam: sed hoc loco tribui spei adoptionem beatitudinis, quia sermo est de spe justorum, timentium et diligentium Deum, quam apostolus Petrus vocat *spem vitam*, 1 Petri i. Haec plane spes et fiducia, quae nascitur ex patientia, ex bonis operibus, ex testimonio, conscientiae bonae juxta illud: «Patientia probationem operatur, probatio vero spem,» Rom. v; et illud: «Qui bene ministraverint, gradum bonum sibi acquirunt, et multam fiduciam in fide, quae est in Christo Jesu,» 1 Timoth. iii; et illud: «Si cor nostrum non reprehendit nos, fiduciam habemus ad Deum,» Joan. iii: haec, inquam, spes viva et perfecta, recta perducit ad rem, id est, ad gloriam sempiternam, ut quod speravimus, aliquando possideamus.

PSALMUS XXXV

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — *Ipsi David.*

1. Judica, Domine, nocentes me: expugna impugnantes me.
2. Apprehende arma et scutum, et exurge in adjutorium mihi.
3. Effunde frameam, et conlude adversus eos: qui persequuntur me; dic animae meae: Salus tua ego sum.
4. Confundantur et reveantur, quarentes animam meam.
5. Avertantur retrorsum, et confundantur cogitantes mihi mala.
6. Fiant tanquam pulvis ante faciem venti, et Angelus Domini coarctans eos.
7. Fiat via illorum tenebrae et lubricum, et Angelus Domini persequens eos.
8. Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui; supervacue exprobraverunt animam meam.
9. Veniat illi laqueus quem ignorat, et captio, quam abscondit, apprehendat eum: et in laqueum cadat in ipsum.
10. Anima autem mea exultabit in Domino, et delectabitur super salutari suo.

V. s. h. — *David.*

- Judica, Domine, adversarios meos: pugna contra impugnantes me.
- Apprehende scutum et hastam [al. *contum*], et surge in auxilium meum [al. *mihi*].
- Evagina gladium, et praecoccupa ex adverso persequentes me: dic animae meae, salus tua ego [al. *ad. sum*].
- Confundantur et reveantur, qui quarent animam meam: convertantur retrorsum, et confundantur, qui cogitant malum mihi.
- Fiant sicut pulvis ante faciem venti, et Angelus Domini impellat,
- Sit via eorum tenebrae et lubricum, et Angelus Domini persequatur eos.
- Quia frustra absconderunt mihi insidias retis sui: sine causa foderunt animam meam.
- Veniat ei [al. *eis*] calamitas quam ignorat, et rete suum quod abscondit, apprehendat eum, et cadat in laqueum [h. *in calamitatem*].
- Anima autem mea exultabit in Domino, laetabitur in salute sua [al. *tua*].

40. Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi?

Eripiens inopem de manu fortiorum ejus, egenum et pauperem a diripientibus eum.

11. Surgentes testes iniqui, quae ignorabam interrogabant me.

12. Retribuebant mihi mala pro bonis: sterilitatem animae meae.

13. Ego autem cum mihi molesti essent, induabar cilicio.

Humiliabam in jejunio animam meam, et oratio mea in sinu meo convertetur.

14. Quasi proximum, et quasi fratrem nostrum, sic placebam: quasi lugens et contristatus sic humiliabar.

15. Et adversum me letati sunt, et convenerunt; congregata sunt super me flagella, et ignoravi.

16. Dissipati sunt, nec compuncti, tentaverunt me; subsannaverunt me subsannatione, frenduerunt super me dentibus suis.

17. Domine, quando respicies? restitue animam meam a malignitate eorum, a leonibus unicum meam.

18. Confitebor tibi in ecclesia magna, in populo gravi laudabo te.

19. Non supergaudeant mihi qui adversantur mihi inique: qui oderunt me gratis, et annuunt oculis.

20. Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur, et in iracundia terrae loquentes, dolos cogitabant.

21. Et dilataverunt super me os suum; dixerunt: Euge, euge, viderunt oculi nostri.

22. Vidisti, Domine, ne sileas: Domine, ne discedas a me.

23. Exurge et intende judicio meo, Deus meus et Dominus meus, in causam meam.

24. Judica me secundum justitiam tuam, Domine Deus meus, et non supergaudeant mihi.

25. Non dicant in cordibus suis: Euge, euge, animae nostrae; nec dicant: Devoravimus eum.

26. Erubescant et reveantur simul, qui gratulantur malis meis.

Induantur confusione et reverentia, qui magna loquuntur super me.

27. Exultent et latentur, qui volunt justitiam meam, et dicant semper: Magnificetur Dominus, qui volunt pacem servi ejus.

28. Et lingua mea meditabitur justitiam tuam, die laudem tuam.

Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tui? eruens inopem a validiore, et pauperem ac mendicium a violento.

Surgentes testes iniqui, quae nesciebam interrogabant me.

Reddebant mihi mala pro bono: sterilitatem animae meae.

Ego autem cum infirmarentur, induabar cilicio: humiliabam in jejunio animam meam, et oratio mea in [al. *ad*] sinum meum revertetur.

Quasi ad amicum [h. *sodalem*], quasi ad fratrem meum sic ambulabam: quasi lugens mater, tristis incurvabar.

Et in infirmitate mea letabantur et congregabantur: collecti sunt adversus me percutientes, et nesciebam, scindentes et non tacentes.

In simulatione verborum fictorum, frendebant contra me dentibus suis.

Domine, quanta videbis [al. *aspicies*]? converte animam meam a calamitatibus eorum [al. *suis*]: a leonibus solitariam meam.

Confitebor tibi in ecclesia grandi [al. *magna*]; in populo forti laudabo te.

Non latentur super me inimici mei mendaces: odientes me frustra conviventes [al. *cohibentes*] oculo.

Non enim pacem loquuntur, sed in rapina terrae verba fraudulenta concinnant.

Et dilataverunt super me os suum. Dixerunt: Vah vah; vidit oculus noster.

Vidisti, Domine, ne taceas: Domine, ne elongeris a me.

Consurge [h. *expergiscere*], et vigila in [al. *tae. in*] judicio meo, Deus meus, et Domine [al. *Dominus meus*], in causam meam.

Judica me secundum justitiam tuam, Domine Deus meus, et ne insultent mihi.

Nec dicant in corde suo: Vah animae nostrae; et ne dicant: Absorbimus eum.

Confundantur et reveantur pariter, qui latentur in afflictione mea.

Induantur confusione et verecundia, qui magnificantur super me.

Laudent et latentur, qui volunt justitiam meam; et dicant semper: Magnificetur Dominus, qui vult pacem servi sui.

Et lingua mea meditabitur [al. *meditabitur*] justitiam tuam. tota ^{die} laudem tuam.